

DR. IVAN KNIFIC: ČEZ RUSKO GRANICO.

Ko sem prvokrat romal v Rusijo, sem bil še popoln »zelenec«, ker nisem poznal razmer in navad v deželi, ki sem vanjo zaobrnil korak. Preslabo sem se pripravil za tako pot. Ogledeval sem Galicijo in Bukovino. Zanimala me je romantična Tatra z »morskimi očesi« in krasnimi šumami, ki jo pa Slovenci premalo poznamo. Ko sem se mudil v svetovnoznanem letovišču Zakopane, kjer vse mrgoli Poljakov, sem občeval s par Varšavci. Tedaj mi je šinila v glavo misel, da za trenutek pogledam še v Rusijo, samo do Kijeva. Takoj v Zakopanem si kupim kratko rusko slovnico s slovarčkom in najnavadnejšimi razgovori. Par dni sem lazil ob gorskih jezercih, po skalnatih, z žico in klini zavarovanih potih, gorsko palico v eni, slovnico v drugi roki. Ko sem sopihal v breg, sem sklanjal: car, carjá, carjú... carji, carjéj, carjám... Ko sem pa z vrha zrl v dolino, sem spregal: živú, živjóš, živjót, živjóm, živjótje, živút, spominjajoč se Horaca, ki poje: Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. (Najbolj prav dela tisti, ki združuje koristno s prijetnim.)

Dobro, da sem vzel z doma potni list, kajti »pásport«, kakor mu pravijo Rusi, je v carstvu potrebnejši nego zrak za dihanje. Zgovoren sopotnik mi je pravil: »Povsod drugod sestoji človek le iz dveh delov, iz duše in telesa; samo v Rusiji sestoji potnik iz treh delov: iz duše, telesa in potnega lista. Po prvih dveh ne vpraša nihče, po tretjem vsak, kdor ima čas, čas ima pa vsak. Brez potnega lista ne pridete čez mejo, ne v Rusijo, ne iz Rusije. Ko stopite v hotel, Vas vratar ne bo vprašal: ‚Odkod prihajate? Koliko imate prtljage?‘, marveč bo zinil malomarno: ‚Vaš pásport?‘ Ko si bo tega ogledal in videl, da je v redu, bo šele naročil nosilščku, da ponese Vašo robo v sobo, Vam pa, da plačate izvoščka. Brez potnega lista Vas tudi zasebnik ne sme prenočiti, ker bi sicer imel opraviti s policijo, ki v tej zadevi ne pozna šale.«

S potnim listom je treba potrkati na ruski konzulat, ki pritisne v knjižico »v i s u m«, s čimer potniku dovolijo, da stopi v Rusijo. Toda ruska vlada tega ne dovoli vsakomur. Treh vrst ljudi se Rus boji: anarhistov, Židov in pa katoliških duhovnikov. Najlaglje še pridejo v sveto Rusijo anarhisti, ker nimajo svojih nazorov zapisanih v pás-

portu. Tujih Židov ne puščajo čez mejo ali pa zelo neradi. Hudo pa se pravoslavni Rus boji katoliške propagande. Zato je kratkomalo prepovedal katoliškimi duhovnikom prestopiti rusko mejo. Do najnovejšega časa so smeli edinole kitajski pa japonski misijonarji čez Sibirijo v domovino; leto dni je tega, kar so tudi tem prepovedali, voziti se po ruskih in sibirskih železnicah. Kdor hoče v kolarju čez mejo, mora po našem zunanjem ministrstvu prositi rusko notranje ministrstvo posebnega dovoljenja. Izjaviti pa mora, da ne bo izvrševal dušnopastirskih opravil; natančno mora naznačiti svojo pot in povedati, kje se bo pomudil kaj časa; ruska vlada pa mu v potni list napiše, po katerih gubernijah sme potovati in kje izstopiti. Tako pisarjenje traja leto dni in še več, pa marsikdo dovoljenja niti ne dobi. Poznam tovariša, ki je smel izstopiti le v Peterburgu, Moskvi ter Kijevu, Varšavo pa so mu prepovedali. Zato si bo dal duhovnik, ki bi rad v Rusijo, napisati v potni list drug poklic: krajni šolski nadzornik, tajnik hranilnice, voditelj gospodarskega društva, posestnik, zasebnik ali kaj podobnega. Na konzulatu ne bo nikakih zaprek; kdor pa ima visum, mu tudi mejna straža ne brani v deželo. V carstvu samem se mora varovati, da ne izvohajo njegovega svečeništva, ker bi ga sicer izgnali.

Ker so mi v potni list napisali samo, da sem »profesor«, sem v Lvovu pogumno stopil pred konzulatnega uradnika. Prebrskal je knjižico, nato pa dejal: »Kakšne vere ste?«

»Katoliške.«

»Imate dokazila?« V avstrijskih potnih listih ni označena vera. »Vlada nam je strogo naročila, da ne smemo nikomur vidirati pásporta, kdor ne izpriča svoje vere.«

Čul sem bil o tej določbi, pa sem pozabil nanjo. Nosil sem pač s seboj duhovniški »celebret«; toda če ga pokažem, me bodo zapolili. Zatrjeval sem uradniku, da nisem Žid, toda pomagalo ni nič. Nasvetoval pa mi je takole: »Prosimo kak župni urad, naj Vam napiše, da ste katoliške vere. S takim uradnim potrdilom zadostite naši postavi.« Stopil sem torej v pisarno lvovske stolne župnije, razložil zadevo, pokazal svoj celebret, in rade volje so mi potrdili, da sem kristjan rimsko-katoliške veroizpovedi. Vrnil sem se na rusko »misijo« in ponudil šest kron za takso, na

kar mi je »imperatorskoje rasijskoje konsulstvo« potrdilo in s kolekom dveh rubljev zapečatilo, da sem »javljen na prajezd v Rasiju«.

Vozaril sem se par dni po Galiciji, ki se nam zdi dolgočasna; razvajeni smo, ker imamo doma naravnih krasot v izobilju. Sama ravan, kakor daleč seže oko. Enolična pokrajina uspava potnika. Prikupljivi so edino Karpati. V Wieliczki sem si ogledal zanimive solne rudnike. Krakov ima nekaj zgodovinskih posebnosti; sicer sta me pa Krakov in Lvov razočarala, ker so me povsod srečavali samo — Židi. Te umazane, po česnu smrdeče postave v dolgih kaftanih, ki se svetijo maščobe, in po katerih se dostikrat izprehaja šesteronoğa golazen, so mi zamorile vsa blaga čustva. Saj bi menda v Krakovem na prste seštel krščanske trgovine, v Lvovu so pa tudi celi mestni deli židovski. Po železniških kupejih se gnete nečednih Abrahamovih potomcev, da sem se kar stisnil v kot in si vbijal v glavo ruska rekla.

Iz Galicije sem zašel v Bukovino. Tod je šele pravi raj za Izraelce! Č e r n o v i c e¹ so zanimive. Od reke Pruta vodi strm klanec na grič, ki se je po njem razprostrlo mesto, dokaj večje od Ljubljane. Ulični napisi so nemški, rumunski pa rusinski. Nižje ljudstvo je pravoslavno, trgovina in obrt sta pa izključno v židovskih rokah. Čudom sem se čudil, da v tem daljnem kotu naše monarhije vladajo Nemci, pravilneje: nemški Židi. Do polovice černoviških prebivalcev je Židov. Napisi po trgovinah so nemški, ponekod tudi hebrejski. Razvozlal sem jih nekaj; pisani so bili v židovski nemščini, čeprav s hebrejskimi črkami. Tudi mala univerza je nemška. Krasna pa je palača pravoslavnega nadškofa, pod čigar oblast pripadajo tudi pravoslavni po naših deželah.

Ko sem se mudil v Černovicah, smo kristjani praznovali nedeljo; zato je prišlo v mesto mnogo okoličanov v narodni noši. Možaki so nosili belo obleko, srajco po vzhodnem načinu (»more sarmatico«) nad hlačami, povrh pa kožuh brez rokavov. Las menda ne strižejo, ker imajo zelo dolge, črne in mastne. Ženske nosijo tudi bela krila, pisane rute in črne predpasnike; imovitejše so si nadele še mnogo lišpa in pisanih okraskov. Ljudje so rjavorumenkastega, okroglega obraza. Po cerkvah se mnogo križajo in poljubujejo svete podobe, kot je to pri pravoslavnih že navada.

Tale dogodek mi je ostal v spominu: Ko stopim iz rumunske stolnice, ugledam pred seboj stanoškega tovariša, ki se mi je zdel znan. »To je

¹ Rusini pišejo »Černivci«, Rumuni pa »Černavci«, naše »Černovice« so prikrojili po nemški spakedranci »Czernowitz«.

profesor A. P. iz L.,« si mislim in že ga hočem nagovoriti. »Toda kaj bi on hodil po Bukovini!« Ko rešujem svoje dvome, izgine tovariš v gneči. Kesneje sem izvedel, da se je ravnokar vračal s kratkega potovanja po Rusiji. Čuden slučaj, da se dva slovenska duhovnika srečata v Černovicah.

Na večer sem sedel na vlak, ki vozi do ruske meje. Izprevodnik Žid, sopotniki Židi, ki so se vedli, kot bi bili na semnju. Za malenkost so se sprli; psovke so padale, kot zna psovati le rod Abrahamov; krivonosci so hripavo kričali ter si žugali s pestmi, da sem si prav oddahnil, ko so izstopili v Sadagori, čisto židovskem obmejnem trgu. Sam sem ostal v kupeju. Zrl sem v temno noč. Oblaki so se podili po nebu; kazalo je, da bo deževalo. Okolica ravna, ponekod valovita. Na polju so nedavno poželi žito in ga zložili v kope.

Na zadnji postaji, v Avstrijskih Novosjelicah, smo brez potrebe čakali pol ure. Kolodvor je dolg, ker tukaj pregledujejo potnike, ki prihajajo v Avstrijo. Po peronu so odmevali trdi koraki finančnih stražarjev, ki se pa za nas, nezveste rojake, niso zmenili. Pač pa se je prikazal ta in oni Žid ter me vprašal skoz okno: »Wechseln?« Vsi bi mi radi menjali denar, da bi kaj zaslužili. Že izprevodnik me je medpotoma ogovarjal: »Želite ruskega denarja?« Ko se je vlak pričel pomikati s kolodvora, je privršal še gosposki opravljen Žid in me vprašal: »Izvolite menjati denar?« Ko mu nisem odgovoril, je hotel skočiti na vlak, da bi se z menoj peljal do prihodnje postaje.

Na zadnjem avstrijskem kolodvoru visita dva časomera: prvi kaže naš srednjeevropski čas, drugi pa peterburški, vzhodnoevropski. Navzkriž sta si eno uro. Ko sem prekoračil rusko mejo, sem preživel isti dan samo 23 ur.

Kmalu smo privozili na prvo rusko »stancijo« (postajo): R u s k i N o v o s j e l c i, ki ima istotako mogočen kolodvor, kot je zadnji v Avstriji. Vsi smo morali z vlaka in prestopiti na drugi strani poslopja na rusko progo. Avstrijski vozovi namreč ne morejo na Rusko, ker je ruski tir širši nego naš in srednjeevropski vobče. Naš tir je širok 1 m 435 mm, v Rusiji pa 1 m 524 mm. Pravijo, da so naši slovanski sorodniki tak tir zgradili iz vojaških ozirov, da inozemci ne bi mogli prodirati v njih carstvo. Edino dunajsko - varšavska proga je zgrajena po naše.

Sprejmo nas ruski orožniki. Ves peron so zastražili. Odvzeli so nam potne liste in nas poslali v dvorano, kjer pregledujejo prtljago. Kovčege revidirajo natančno. Vse prebrskajo do dna, vsako malenkost preiskujejo. Nekaj novega perila sem

nosil s seboj; malo je manjkalo, da ga niso obdačili ali pa odvzeli. Posebno strogi so na knjige. Nisem jih imel kaj prida, pa še tiste mi je pograbil cestinar z vsemi papirji vred in jih nesel v pisarno. Turistovske knjige pa ogromni državi menda niso nevarne, zato mi jih že čez nekaj minut prinese nazaj. Razume se, da sem svoje brevirje in druge duhovniške znake poskril po žepih. Ko so mi kovčeg potrdili, sem vdano čakal na pásport. Prikaže se višji cestinar. Mrko gleda predse, ko me vpraša: »Dlja čevó Vi prijéhali v Rasiju? (Zakaj ste prišli v Rusijo?)« Ker sem na to vprašanje že čakal, sem krepko odvrnil: »Pasmatrjét (pogledat) zimljú i naród; ja turist.« Nekaj je zagodrnjal, nakar mi je izročil potni list. Najbrž mi je pravil, da se moram zglasiti na policiji, preden odidem iz Rusije; tega pa žalibog nisem razumel. V pásport so mi pritisnili opombo: »Javljen pri prijezdje (prihodu), 24. VII. 1911.« 6. avgusta smo se odpeljali iz Avstrije, 24. julija smo prišli med Ruse! Trdovratno se naši sosedi oklepajo julijanskega koledarja, ki zaostaja za našim 13 dni. Dasi-ravno sem na meji pri dnevu eno uro izgubil, sem na času pridobil celih 13 dni!

Po kolodvoru so govorili samo ruski. Če sem hotel stražniku povedati kaj »po njeméckí«, je mignil z ramami ter zamrmral: »Ne panimáju.« (Ne razumem.) Po pristno ruskih gubernijah redko naletiš na človeka, ki bi razen materinščine znal še kak jezik. Po srednjih šolah se sicer uče tudi francoščine in nemščine; pa kdor se ne vadi v govoru, bo tudi slovnico kmalu pozabil. Preprosti ljudje najbrž niti ne vedo, da je na svetu še kaka druga písava négo cirilica; saj še imoviti trgovci, ki kupčujejo z inozemstvom, ne znajo latinice ne brati, ne pisati.

Na Volgi mi je rojen Rus pravil: »Naši trgovci so čudni ljudje. Če hoče Berolinec spraviti svoje blago v Rusijo, najme v pisarno Rusa, ki dopisuje odjemalcem ruski. Naš trgovec pa, ki pošlje svoje blago v Berlin, piše v tujino samo ruski, seveda v cirilici, da mora odjemalec najeti pisarja, ki prebira in odgovarja ruski.« In pristavil je samozavestno: »Nam ni treba kupčevati v inozemstvo; če pa tujci potrebujejo našega blaga, naj se potrudijo, da z nami dopisujejo v nam razumljivem jeziku.«

Ko sem zašel med Ruse, sem izprva čul samo besede, kesneje sem umeval tudi govorico. Saj nam je ruščina sorodna, tako da se je Slovenec z lahkoto nauči. Pač traja dalj časa, da se oko privadi cirilice; tudi pravilne izgovarjave se priučiš v deželi kaj kmalu; naglas je pa dostikrat nepre-računljiv. Ko misliš, da si naglasil popolnoma

prav, si besede izkvaril z naglasom, da postane domačinu neumljiva. Nekdaj sem preprostem Rusu zagotavljal, da v Rusiji življenje ni drago, in sem ponavljal: »V Rasiji njet darógo.« Mož me gleda in mi ugovarja: »V Rasiji mnogo daróg (... je mnogo cest)!« Ko mu razkladam razne cene, se mu šele zasveti: »V Rasiji njet dórogo.«

Pristno ruski treba naglašati: Maskvá, Adjésa (= Odesa), Varšáva, Sebastópol, Kavkáz, Patjómkin (= Potemkin), caríca, carjévič. Skoz »Pitirbúrkh« teče »Nivá«. Pismeni »osel« se ustmeno sklanja: asjól, aslá, aslú...

Ob vsakih vratih sta stala po dva stražnika, ki nista izpustila nikogar, kdor se ni izkazal s potrjenim potnim listom. Stopil sem k blagajni, ki nad njo blesti napis: Kassa. Ruska uprava je privzela pri pošti, železnici, vojaštvu in po pisarnah vse polno tujk. Germanizmov se pri nas izogibljemo; Rus privzame nemško besedo ravnó-tako rad, kakor mi latinsko ali francosko. Odtod pristno »ruske« besede: plackarta (doplačilo za sedež v kupeju), vakzál (= Wagensaal, kolodvor), kasir, fehtovalnaja zala (dvorana za borbe), marka (znamka), rátuša (posvetovalnica, rotovž). V Peterburgu sem čital napise: gavptvahta (glavna stražnica), pakgavz (skladišče). Sopotnik me je hvalil, da imam čeden »šrift«. Na kolodvorski restavraciji zahtevaš: »Dajte mnje tri buterbrola!« Izobraženca sem vprašal, koliko razredov da imajo ruske gimnazije. Odgovoril mi je: »Pri nas nimamo razredov, marveč 8 ‚klasov!« Drugače pa govore zlasti preprosti Rusi jako lepo ruščino; njih govorica je desetkrat čistejša kot naša, bodisi na deželi ali pa tudi v mestu. Če koga motijo privzeti germanizmi v oficialni ruščini, naj pomisli, koliko tujk da mrgoli po naših časopisih. Zato pa: Izderi najprej bruno iz svojega očesa!

»Kijev, vtarój klas!« zaprosim blagajnika in mu ponudim bankovec za 10 rubljev. Uradnik prične brskati po stojalu, ki so na njem nabrane bele in črne kroglice, po deset v vsaki vrsti. To je računalo, podobno tistemu, ki ga rabijo naši šolarji v nižjih razredih ljudske šole. Spodnja vrsta pomeni kopejke, druga desetice, tretja rublje, četrta desetake. Uradnik potisne v stran toliko kroglic, kolikor rubljev in kopejk iznaša račun. Kolikor mu kroglic še ostane, mora blagajnik izplačati potniku. Ta računski stroj je po Rusiji zelo razširjen, ima ga vsaka trgovina. Ni treba veliko misliti; blagajnik se ne more zmotiti, ker se odštevanje izvrši zgolj mehanično.

Ko sem prejel »biljét« drugega razreda do Kijeva in sem še stal pred blagajno, pristopi k meni orožnik, mi kaže neki papir in vpraša: »Je

to Vaše? Povsod sem Vas že iskal.« Pogledam, bil je moj — celebret. Dobro, da orožnik ne pozna naše pisave, kaj še, da bi razumel latinski! Smešno se mi je zdelo, da mi ruski policist prinaša pravico maševanja. List je v pisarni padel na tla; ker ga ni nihče znal brati, so ga prisodili meni, ki sem prihajal od daleč.

Stopim v čakalnico. Vse pije čaj. Ker sem že užival rusko gostoljubnost, naročim tudi jaz: »Čašku čaju, pažálujsta (= prosim)!« Sam sebe sem bil vesel, da sem tako možato govoril po ruski. »Stakán?« me izprašuje natakár. Pri tej besedi, ki je v Rusiji uprav udomačena, se mi je pa ruščina naenkrat ustavila. Da ne pokažem zadrege, rečem malomarno: »Harašó!« Ta izraz, ki pomeni: »dobro«, »lepo«, je najnavadnejši med Rusi. »Sejčás (= takoj)!« pravi natakár in odide, jaz pa brž pogledam v slovarček, kaj pomeni »stakán«, v strahu, da mi ne prinese celega samovarja; prevod »kozarec« me umiri. Ko se sluga vrne in mi prinese vročega čaja »s limončkom«, toda brez ruma, ki v Rusiji ni v navadi, mu natančneje pogledam v obraz; fiziognomija ga je izdajala za — Kitajca. Kesneje sem videl tudi po mestih nekaj Kitajcev kot strežnike.

Ko srebljem rumeno tekočino, pozvoni na peronu. Skočim pokonci, da ne zamudim vlaka. Tedaj se oglasi starejši gospod, ki je sedel meni nasproti, v slabi nemščini: »Ne bojte se! To je šele prvi ‚zvanók‘. Gotovo niste bili še nikoli pri nas, ker ne poznate naših navad. V Avstriji ne zvone več po kolodvorih, pri nas pa pri vsakem vlaku, na večjih postajah celo po trikrat. Ko manjka četrt ure do odhoda, pozvone prvič; s tem naznanjajo, da smejo potniki stopiti v vozove. Drugič pozvone (vtarój zvanók) pet minut pred odhodom vlaka; tedaj se pasažirji poslavljajo od svojcev. ‚Tretji zvonec‘ naznanja, da vlak takoj odide; zadnji potniki hite v kupeje. Kdor se je kaj zamudil, pa more tudi teči za vlakom, ki vozi s postaje prav počasi.«

Sosed mi je razodel, da je trgovec iz kijevske gubernije. Potovala sva odslej ves dan v istem vozu; razodel mi je marsikaj, česar kot novinec nisem vedel. »Če boste dalj časa potovali po Rusiji,« mi je svetoval, »si kupite čajnik, pločevinast lonc. Na vsaki postaji dobite kropa, ponekod zastonj, drugod za dve kopejki. Oskrbite si čajevga zrnja in sladkorja; vse to je pri nas ceneje nego pri Vas. Za nekaj kopejk boste pili čaj od zore do mraka. Naš čaj ne utolaži samo žeje, marveč tudi glad.«

Odšla sva na peron. Pogledam za svojim kovčegom — ni ga več. Nevolja me prešine, da

zarežim nad vratarjem: »Gdje moj čemadán?« Ruski železniški uslužbenci so mirni ljudje. Če potuješ v drugem razredu in kaka stvar ni v redu, ostro primi železničarja. »Tako, gospod, samo trenutek potrpite!« bo rekel in vse oskrbel. Naš vratar pohlevno odgovori: »Vaš sundúk užé v vagonje.« Novi znanec mi razlaga: »Nosilščki so nam odnesli prtljago v kupeje in nam določili prostore.« In res se je zgodilo tako. Ko sem stopil na vlak, sem ugledal svoj kovčeg in — svojo postelj.

Dolgo vrsto voz so vpregli za lokomotivo. Po Rusiji ne drči toliko vlakov kot pri nas, zato so tem daljši, navadno pa tudi prenapolnjeni. Vozovi prvega razreda so prebarvani modro, drugega rjavo, tretjega zeleno. Na vsakem izmed njih visi tablica z napisom: dlja kurjáščih (za kadilce), dlja nekurjáščih (za nekadilce), dlja dam (za dame).

»Naši vlaki so udobnejši kot Vaši,« je bahal moj mentor in to po pravici. Ko vstopiva, sem menil, da sva v salonu. Vse snažno, po sedežih sveže rdečkaste prevleke, ob oknih mizice, za prtljago pod stropom pletene mreže. »Izvolite zgornje mesto ali spodnje?« me vpraša znanec, dvigne naslonjalo spodnjega sedeža in ga pritrdi z jeklenimi peresi ob steni, na stropu pa z vrvjo. Ker so tudi drugi potniki storili tako, se je salon izpremenil v elegantno spalnico, kjer prenočišča niti plačati ni treba. Vsak ima pravico, spati na mehki postelji od večera do poznega jutra. Vsled take udobnosti so ruske železnice na dobrem glasu po vsem svetu. Tudi v tretjem razredu prirede ležišča, ki so pa gole deske. Vendar vemo, da si že odpočijemo, če le moremo prosto zlekniti ude. Drugače je v Srednji Evropi, kjer potnike stisnejo v vozove kot slanike v zaboj; kot megla so na jutro zaspanci, ki vso noč niso naslonili glave in zatisnili očesa. Slovenka, ki biva v Rusiji, mi je rekla vsled tega: »Ko sem stopila na ruski vlak, se mi je zdelo, da sem prišla v raj.«

Komaj smo posedli, ko se vlak premakne; počasi zdrčimo po železni cesti. Zanimalo me je, da vozovi teko tiho in gladko, ne ropočejo, nas ne pretresajo; da niso izgubile kolodvorske luči, bi menil, da stojimo še na postaji. Moj najnovejši prijatelj izvleče cigarete: »Izvolite, če Vam drago! Pri nas ne kadimo cigar, so preslabe; ‚p a p i r ó s i‘ pa nam diše, da jih kadi staro in mlado, možaki in ženske. Na Krimu sade mnogo tobaka, ki pa ni državni monopol kot pri Vas. Kadar se vračam iz Avstrije, prinesem s seboj zabojček cigar; sto jih smem vzeti čez mejo brez colnine. Razdelim jih med znanca, ki Vaš tobak zelo hvalijo.«

Odpro se vrata in prikaže se k o n d ú k t o r ; za seboj ne zapre vrat, samo zakliče: »Vaši biljeti, gaspadá!« in obstane. Ogledam si ga. Korenjak je z dolgo brado; nosi široko, nizko kapo; — na Ruskem nosi tako »furážko« tri četrtine možakov, v raznih barvah in v raznih oblikah; kapa spada k uniformi in uniformirano je uradništvo, vojaštvo, dijaštvo, društva in zavodi; delavci pa kmetje nosijo kape, ker so pripravnejše nego »šljápa« (klobuk); — obul je široke hlače, nadel si škornje z visokimi golenicami, oblekel sivkast jopič, ki mu sega kot nekaka srajca skoraj do kolen, prepasal se je s širokim črnim pasom. Izza obutvi mu molita dve palčici, ki pa o njih nisem zvedel, kaj da pomenita; najbrž kroti z njima uporne »pasažirje«. Za konduktorjem prišeta »oberkonduktor«, v lepši opravi, strogega obraza, s ščipalnikom na nosu. Natanko pregleda vozni listek, ga preščipne in vrne. V kupé se priziblje še »provodnik«, nižji sprevodnik.

»Naši konduktorji so strogi,« me poučuje prijatelj. »Potnikom pa radi postrežejo. Parkrat na dan pomete in pobriše provodnik vse vozove, tudi one tretjega razreda. Pri nas je po vlakih vse bolj družinsko kot pa drugod. Saj se tudi vozimo na razdalje, ki Vaše daleč presešajo. 24 ur presedeti v kupeju ni pri nas nič nenavadnega. Naravnostni vlaki vozijo po več dni daleč. Zato si priredi marsikdo svoj kotiček prav udobno; saj bo v isti »sobici« prebil nekaj dni.« Pogledal sem krog sebe. Res so nekateri prinesli s seboj cele kupe prtljage. Prevažal sem trebušast kovčeg, pa kaj bo to v primeri z rusko prtljago! Vse posteljne in kuhinjske potrebščine, pa tudi vso družino do najmlajšega dojenčka so spravili na vlak. Če zaideš v tako »družinsko sobo«, nimaš miru ne podnevi, ne ponoči; otroci skačejo, vpijejo, jokajo, da te bole ušesa. Stisni provodniku par desetic, da te prestavi drugam, sicer oboliš na živcih.

R a z s v e t l j a v a po vagonih je še srednjeveška. Nad vrati so pritrčili laterno, v katero

provodnik postavi svečo, ko se že hudo zmračí. Dve taki sveči razširjata blede svetlobo po daljšem kupeju. Gorita tri do štiri ure, potem pa gospodari tema do jutra. »Tako delajo po manjših progah,« mi je razlagal trgovec. »Po glavnih progah gori plin, močne Aurove luči, ali pa celo elektrika.« Da je temu res tako, sem se pozneje sam prepričal.

Ker ni bilo mogoče brati, smo se razgubljali po posteljah. Priredil sem si zglavje, olajšal obleko, ogrnil se s plaščem. Tedaj me nekdo dreigne nalahko. Konduktor stoji pred menoj in mi pravi: »Vaš biljet, pažálujsta!« Odvzame mi listek, počeka neki papir in mi ga izroči. Trgovec me je poučil: »Zvečer ponekod izprevodnik pobere vozne listke in jih spravi do jutra, da ponoči revizorji potnikov ne motijo. Izročil Vam je kvitancijo (pobotnico); nanjo je napisal številko in naslov bileta.«

Po pločevinasti strehi so udarjale deževne kaplje; u'ila se je ploha. Nato se je čulo, kako rosi pohleven dež na pokrajino. Tiho drči vlak v temno noč, nikakega šuma ni čuti. Ob takih prilikah se najprijetneje sanjari. Na misel mi je prišlo, da dreví tako nekako ruska trojka (trovprežni voz) po stepi, kakor je to pesniški opisal Gogolj v »Mrtvih dušah«: »O trojka, brzokrila trojka! Voz leti kakor vihra, koles vidiš samo šine, zemlja se trese, oplašen krikne in se ustavi pešec. A trojka leti, leti, leti! V dalji pa je videti samo oblak lahkega prahu in črta, ki gíne in gíne na obzorju.« Konča pa svoj roman s slavospevom na Rusijo: »Ali ne letiš naprej tudi ti, slavna Ruska, kakor lahkokrila, nedohitna trojka? Praši se cesta pod teboj, pokajo mostovi, vse ostaja za tabo. Kam letiš, Ruska? Odgovori! Ni odgovora. Čudovito popevajo trojkini zvonci, zrak stoče, vstaja nevihta; Ruska leti ob zemlji mimo, umičejo se ji narodi in države, prav nič je ne zadržujejo.«

TRAGIKA.

Kri svoje mladosti sem v bisere brusil
blesteče.

Zdaj beri vdelane v mozaik in okusi
povest moža, ki se bije do sreče!

Trepetaš? —

Biserne črke se berejo: Laž.

Jos. Lovrenčič.